

УДК 338.32.053

АНАЛІЗ ВІДТВОРЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЧЧИНИ**Єпіфанова І.Ю., к.е.н.****Базалицька А.В.***Вінницький національний технічний університет*

У статті розкрито теоретико-методологічні аспекти аналізу відтворення і використання основних засобів підприємств, розглянуто суть морального і фізичного старіння основних засобів та систематизовано дослідження щодо стану зносу основних засобів підприємств Вінницької області за видами економічної діяльності.

Ключові слова: основні засоби, знос основних засобів, фізичний та моральний знос, види економічної діяльності.

In article theoretic-methodological aspects of the analysis of reproduction and use of the basic means of the enterprises are opened, considered an essence of moral and physical ageing of the basic means and researches of a status of deterioration of the basic means of the enterprises of Vinnitsa area by economic activities kinds are systematized.

Keyword: fixed assets, depreciation of fixed assets, physical and moral deterioration, economic activities.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах господарювання важливого значення набуває економічна оцінка та аналіз показників ефективності відтворення основних засобів. Безперервний процес виробництва вимагає постійного відтворення фізично спрацьованих і технічно застарілих основних засобів. Забезпечення стійких темпів економічного розвитку, підвищення ефективності виробництва можливе лише за умови інтенсифікації відтворення та ефективного використання діючих основних засобів підприємств. Своєчасне відтворення основних засобів є необхідною умовою забезпечення технічного розвитку підприємства в сучасних умовах, оскільки сучасні основні засоби сприяють зниженню собівартості продукції та інших витрат за рахунок підвищення продуктивності, зниження енергоємності продукції та енергетичних витрат. Дослідження фінансового аналізу та методології відтворення і використання основних засобів залишається актуальною в наш час і потребує подальшого дослідження.

Промисловість Вінницької області, як і промисловість України загалом, зазнала значних структурних змін під впливом ринкових перетворень. Чинниками негативного впливу на економічну діяльність області є відсутність потрібних фінансових ресурсів у потенційних вітчизняних замовників та виробників, неефективний менеджмент та старіння засобів виробництва.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. В економічній літературі вивченню питань з зносу основних засобів приділяють увагу такі вчені, як: Н. В. Валінкевич, І. В. Левицька, І. Ю. Приварникова. Зокрема, І. В. Левицька досліджувала проблеми інтенсифікації відтворювальних процесів на підприємствах харчової промисловості. Н. В. Валінкевич розробляв напрями удосконалення стратегії відтворення основних засобів підприємств, І. Ю. Приварникова досліджував тенденції використання та оновлення основних засобів промислових підприємств. Разом з тим, потребують подальшого розгляду, питання пов'язані з підвищенням ефективності використання основних засобів підприємств на основі аналізу стану їх відтворення і використання.

Метою статті є формування пропозицій щодо підвищення ефективності використання основних засобів підприємств Вінниччини на основі аналізу стану їх відтворення і використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпеченість підприємств основними засобами та ефективне їх використання значним чином визначають ефективність виробничо-господарської діяльності та фінансовий стан. На сьогодні більшість підприємств, стоячи перед дилемою отримання збитків від дострокової заміни застарілих засобів або експлуатації морально застарілого обладнання, в залежності від обсягів ресурсів перевагу надають достроковій заміні [1]. Необхідність проведення дострокової заміни основних засобів зумовлена моральним зносом основних засобів, використання яких призводить до збільшення витрат на виробництво.

«Основні засоби - матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість

яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)» [2].

Економічна сутність і матеріально-речовий зміст основних засобів виступають визначальними характеристиками в окресленні їх значення для здійснення відтворювальних процесів, функціонування та розвитку будь-якого виробництва. Вся сукупність наявних виробничих засобів складає найбільшу за питомою вагою частину національного багатства країни. Основні засоби визначають характер матеріально-технічної бази виробничої сфери на різних етапах її розвитку[3].

Під зносом основних засобів розуміють часткову або повну втрату основними засобами споживчих властивостей і вартості в процесі експлуатації. Інтенсивність зносу залежить від характеру і умов експлуатації, інших чинників[4].

Впродовж тривалого функціонування в господарській діяльності основні засоби зазнають фізичного (матеріального), морального (техніко-економічного) та вартісного (економічного) зносу. Розрізняють два види зносу основних засобів [5]: фізичний та моральний.

Під фізичним зносом основних засобів розуміють поступову втрату основними засобами споживчої вартості в результаті матеріального зношення їх елементів і пів впливом природних явищ[4].

Моральний знос основних засобів виникає під впливом технічного прогресу і спричиняє знецінення основних засобів ще до повного перенесення ними своєї вартості на новий продукт. Моральний знос виникає у випадку появи нового більш економічно ефективного обладнання, яке надає можливість знизити енергетичні та сировинні витрати або ж підвищити продуктивність праці.

Розглянемо сутність зносу основних засобів за видами економічної діяльності у Вінниці за період 2000-2010рр. за даними, наведеними в таблиці.

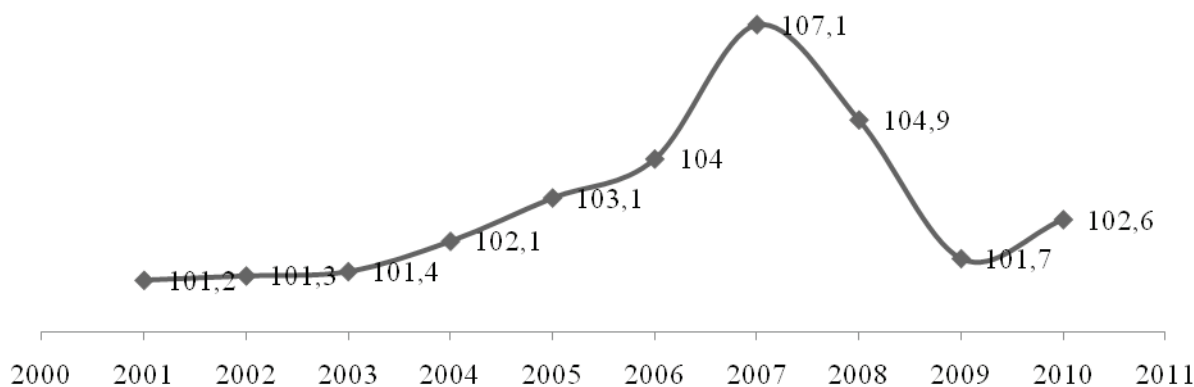
Проаналізувавши стан основних засобів підприємств Вінниччини за видами економічної діяльності, бачимо, що порівняно з 2000р. по 2010р. зношеність основних засобів є досить високою та складає 97,1%. Найбільшого зношення зазнали основні засоби таких видів економічної діяльності як діяльність транспорту та зв'язку, зміна в порівнянні з 2000р. склала 45,3%. Знос основних засобів підприємств промисловості також

має негативну тенденцію зростання та в 2010р. складає 68,2%, що на 15,5% більше за 2000р.

Таблиця 1. Сутність зносу основних засобів за видами економічної діяльності (складено за даними [6])

Вид економічної діяльності	Ступінь зносу основних засобів, %						
	2000 рік	2001 рік	2002 рік	2005 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
Усього	45,4	54,1	56,0	52,7	70,7	70,7	97,1
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	48,5	51,0	55,2	41,6	44,4	35,2	36,9
Рибальство	50,8	55,2	57,1	69,1	62,1	58,1	61,0
Промисловість	52,7	68,8	72,0	67,3	71,4	69,9	68,2
Добувна промисловість	57,9	64,3	62,2	50,7	47,0	53,2	53,1
Переробна промисловість	51,1	52,0	59,4	55,5	69,0	67,7	66,9
Будівництво	54,5	58,2	46,7	36,3	37,0	41,3	47,3
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових пристроїв	42,2	34,6	37,6	29,2	26,9	27,8	30,4
Діяльність готелів та ресторанів	37,7	48,3	26,7	39,4	53,1	50,8	48,9
Діяльність транспорту і зв'язку	54,2	52,4	51,0	65,1	90,3	91,3	99,5
Фінансова діяльність	29,2	35,2	40,1	33,9	34,9	34,7	37,9
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	24,1	32,6	38,2	32,3	34,3	33,9	39,9
Державне управління	36,5	48,2	54,2	58,3	60,3	52,2	55,3
Освіта	41,8	54,0	52,5	60,3	59,9	62,1	62,7
Охорона здоров'я	42,1	54,2	59,1	62,8	60,8	60,1	63,1
Надання комунальних послуг	37,9	53,2	55,0	48,4	42,7	50,8	46,9

Зменшення зносу основних засобів спостерігається лише в сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві на 11,6%, будівництві на 7,1% та торгівлі, ремонтів та побутових пристроїв на 11,8%. Іншим видам економічної діяльності притаманна тенденція до збільшення зносу основних засобів. Наведемо дані щодо темпів зростання (зниження) основних засобів, у відсотках до попереднього року.

Рис. 1 – Темп зростання (зниження) вартості основних засобів підприємств Вінниччини (побудовано за даними [6])

З рис. 1 видно, що до 2007р. вартість основних засобів мала тенденцію до зростання, з 2007р. по 2009р. – зменшувалася та майже досягла рівня зміни вартості основних засобів 2001р., і лише з 2010р. вартість основних засобів знову зростає.

Через значне зношення основних засобів посилюється технічна та технологічна відсталість підприємств. Відтворення основних засобів на підприємствах може відбуватися за рахунок валових капітальних інвестицій, які будуть спрямовані на створення, придбання, відновлення та поліпшення основних засобів.

На рис. 2 наведено капітальні інвестиції підприємств Вінниччини впродовж 2002-2010рр., з якого видно, що на підприємствах спостерігалось зростання величини інвестицій до 2008р., після чого відбулось їх суттєве скорочення, спричинене світовою фінансовою кризою.

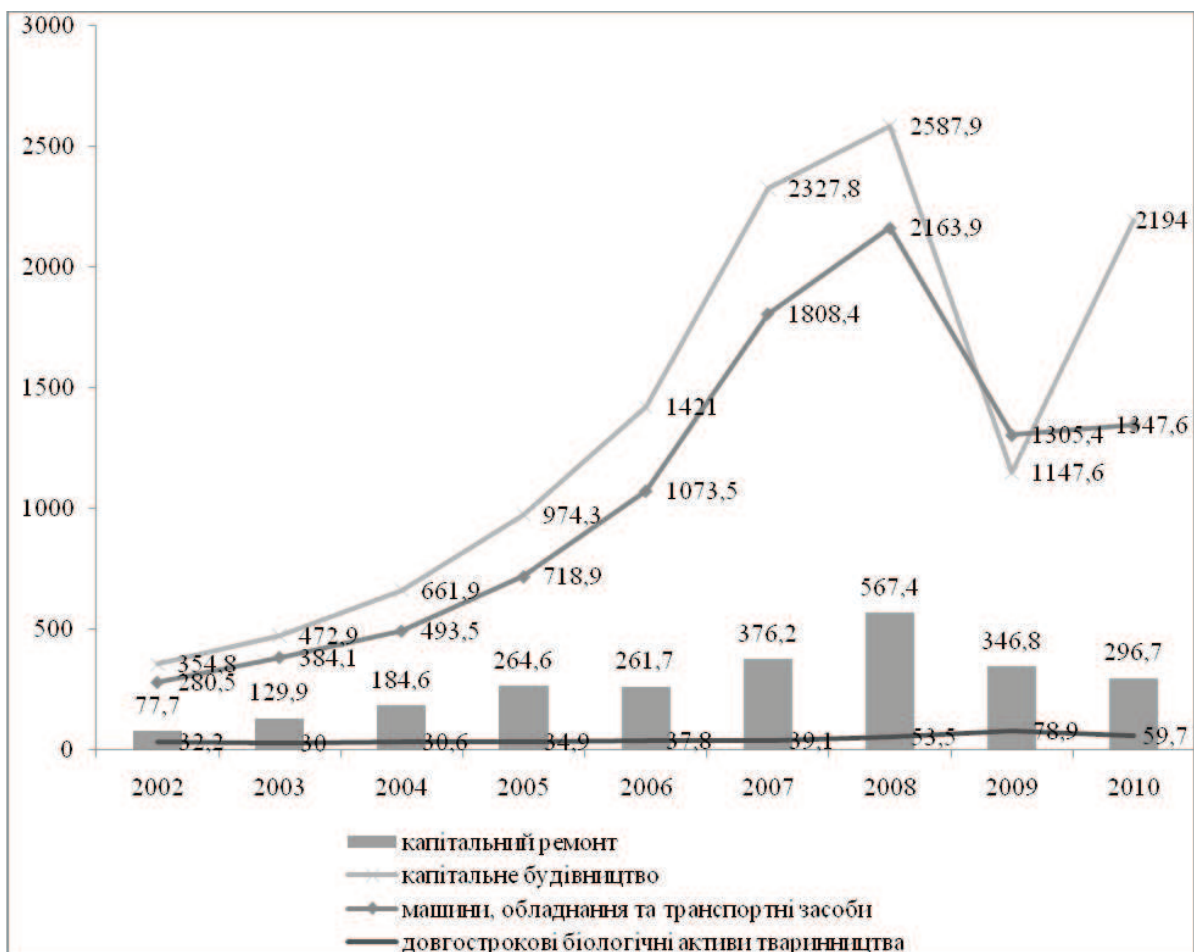

Рис. 2 – Капітальні інвестиції Вінниччини за 2002-2010рр.

Виявлені негативні тенденції в процесах використання та оновлення основних засобів спричинені багатьма чинниками, зокрема: зростання обсягу виробництва продукції, промисловість у цілому

розвивається неоднорідно, спостерігається переорієнтація підприємств, що унеможлиблює вітчизняні підприємства оновлювати новими вітчизняними засобами праці застарілі основні засоби, кризові явища в економіці негативно вплинули на фінансово-економічний стан підприємств, нестача потужних інвестицій, відсутність реальних джерел фінансування, вимивання обігових коштів унеможлиблює реконструкцію та технічне переоснащення підприємств[7].

Висновки. Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що оцінювання технічного стану основних засобів є необхідною умовою для розробки заходів щодо оновлення основних засобів. Покращення стану основних засобів можливе тільки завдяки оновленню та проведенню техніко-технологічної інноваційної модернізації. В ході дослідження виявлено негативну тенденцію зростання зносу основних засобів, та низку проблем пов'язану із їх оновленням, спричинену в першу чергу нестачею інвестицій. Перш за все вирішенням цього питання є вдосконалення економічного регулювання процесів оновлення основних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єпіфанова І. Ю. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств: монографія / М. П. Войнаренко, І. Ю. Єпіфанова. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 188 с.
2. Податковий кодекс із змінами, внесеними згідно із Законом №2856-VI (2856-17) від 23.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
3. Валінкевич Н. В. Напрями удосконалення стратегії відтворення основних засобів підприємств/ Н. В. Валінкевич, С. В. Боброва // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2011 -№2(56). – С.13-16.
4. Коноплицький В. А. Економічний словник/ В. А. Коноплицький, Г. І. Філіна // Економічний словник. Тлумачно-термінологічний. – К.: КНТ, 2007. – 580с.
5. Левицька І. В. Проблеми інтенсифікації відтворювальних процесів на підприємствах харчової промисловості/ І. В. Левицька // Сучасні проблеми економіки підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2010_3/st2.pdf
6. Основні засоби Вінниччини : стат. зб. / за ред. С. Ігнатова. – Вінниця: Головне Управління Статистики у Вінницькій області, 2011. – 108 с.
7. Приварникова І. Ю. Тенденції використання та оновлення основних засобів промислових підприємств/ І. Ю. Приварникова // Вісник ЗНУ. Економічні науки. – 2011. – №1(9). – С. 65-73.